

SPRAWOZDANIA

ORGANIZACJA BADAŃ I AKTUALNE PROBLEMY Z DZIEDZINY MYKOLOGII I FITOPATOLOGII W KILKU FRANCUSKICH ZAKŁADACH NAUKOWYCH

Dzięki uzyskaniu stypendium Rządu francuskiego odbyłam w br. akad. 4-miesięczny staż naukowy w Paryżu, w Laboratoire de Cryptogamie przy Muséum National d'Histoire Naturelle. Przy tej okazji zapoznałam się z organizacją badań i aktualnymi problemami z dziedziny mykologii i fitopatologii w niektórych francuskich zakładach naukowych.

Jako miejsce pobytu we Francji wybrałam Paryż ze względu na duże skupienie tam interesujących mnie instytucji naukowych.

Od 1955 r. byłam w stałym kontakcie korespondencyjnym i prowadziłam wymianę publikacji z pracownikami Laboratoire de Cryptogamie przy Muséum National d'Histoire Naturelle. Przed wyjazdem nawiązałam również korespondencję z prof. G. Viennot-Bourgin, kierownikiem Laboratoire de Botanique et Pathologie Végétale przy Institut National Agronomique. Na podstawie literatury interesowała mnie również Station Centrale de Pathologie Végétale w Wersalu pod Paryżem. Nie orientowałam się jednak, czy wymienione instytucje pozostają ze sobą w kontakcie i jakie będą miała możliwości zaznajomienia się z nimi.

Podczas mego pobytu w Paryżu, w miarę zapoznawania się z nowym środowiskiem zorientowałam się, że pomiędzy wybranymi instytucjami, w których chciałam odbyć moją praktykę naukową, istnieją bardzo liczne powiązania, co omówię dla przedstawienia organizacji badań.

Ponieważ nie ma u nas w kraju odpowiednika takiej instytucji, jak Muséum National d'Histoire Naturelle czyli Muzeum Przyrodnicze, obejmujące oprócz właściwych pomieszczeń muzealnych, przeznaczonych do zwiedzania dla szerokiego ogółu publiczności, zakłady naukowe, reprezentujące podstawowe gałęzie nauk przyrodniczych — przedstawię krótką jej charakterystykę.

Poszczególne gałęzie nauk przyrodniczych posiadają w obrębie Muzeum osobne laboratoria badawcze, podzielone zazwyczaj jeszcze na specjalistyczne pracownie związane często z poszczególnymi badaczami.

Budynki, w których mieszczą się zakłady naukowe, należące do Muzeum, znajdują się częściowo na terenie Ogrodu Botanicznego, a częściowo w najbliższym jego otoczeniu. Są to przeważnie budynki stare, o zmodernizowanym wnętrzu. Nowoczesny i architektonicznie bardzo ładny jest ukończony w br. gmach głównej biblioteki Muzeum, bardzo nowoczesnie wyposażony wewnątrz.

Laboratoire de Cryptogamie przy Muséum National d'Histoire Naturelle, którego dyrektorem jest znany mykolog, członek Institut de France, prof. dr Roger Heim posiada bardzo poważnych współpracowników z innych instytucji jak np.: prof. dr M. Chadefaud, który jest kierownikiem Laboratoire de Botanique w Sorbonie. Prof. Chadefaud jest znanym specjalistą od roślin zarodnikowych, autorem poważnych dzieł. Obecnie wraz z gronem współpracowników zajmuje się badaniem grzybów, mającym na celu nową ich klasyfikację opartą na analizie anatomicznej, cytologicznej i rozwoju. Drugim poważnym specjalistą, pozostającym w stałym kontakcie z Laboratoire de Cryptogamie, w charakterze członka korespondenta, jest prof. G. Viennot-Bourgin, autor znanego podręcznika do nauki o chorobach roślin powodowanych przez grzyby oraz szeregu poważnych prac z dziedziny mykologii i fitopatologii. Prof. Vien-

not-Bourgin jest ponadto również stałym współpracownikiem Station Centrale de Pathologie Végétale w Wersalu.

Laboratoire de Cryptogamie jest skarbnicą zbiorów, z których korzystały już pokolenia badaczy francuskich oraz cudzoziemców z całego świata. Zbiory te ogromnie ułatwiają naukę początkującym oraz pomagają do rozwikłania wielu wątpliwości nawet doświadczonym badaczom.

Laboratoire de Cryptogamie, którego byłam okresowym pracownikiem, obok zakładów na Wyższych Uczelniach, prowadzi badania, w zasadzie najtrudniejsze, z dziedziny mykologii i fitopatologii — to znaczący teoretyczne, które wymagają od pracowników najgruntowniejszego przygotowania. Badania te stanowią podbudowę dla prac o charakterze praktycznym, które są zadaniem innych instytucji blisko związanych z produkcją roślinną, a należących do Centre National de la Recherche Agronomique jak np. Station Centrale de Pathologie Végétale w Wersalu.

Wspomniane wyżej instytucje naukowe, czy to należące do Wyższych Uczelni, czy do Muzeum Przyrodniczego, czy też do Centre National de la Recherche Agronomique, pozostają w stałym kontakcie między sobą. Taki układ stosunków ogromnie ułatwia pracę naukową, gdyż prowadzone badania uzupełniają się wzajemnie. Układ tych stosunków jest wynikiem głęboko zakorzenionych tradycji, a przypomina żywy organizm, którego poszczególne narządy są predestynowane do pełnienia określonych funkcji dla jednego celu, którym w danym przypadku jest postęp w nauce.

Wzmiankowane kontakty pomiędzy wymienionymi instytucjami naukowymi nie odbywają się tylko za pośrednictwem kierowników, ale polegają na bezpośredniej współpracy na określonych odcinkach badań pracowników z różnych instytucji oraz w formie konsultacji.

Problematyka badawcza, z jaką udało mi się zapoznać na terenie poznanych francuskich zakładów naukowych była uwarunkowana charakterem poszczególnych instytucji lub pracowni oraz specjalizacją badaczy. Obok prac teoretycznych na temat występowania i rozmieszczenia grzybów oraz badań anatomicznych i rozwoju służących nowej klasyfikacji grzybów, zwróciła moją uwagę duża ilość prac służących nauce o chorobach roślin, wywoływanych przez rozmaite mikroorganizmy, a przede wszystkim przez grzyby, polegających na szczegółowej analizie gatunków patogenicznych w stosunku do roślin, a niekiedy i zwierząt, co ma na celu opracowanie metod zapobiegania chorobom. Ponadto są prowadzone poszukiwania substancji antybiotycznych wytwarzanych przez grzyby, promieniowce i bakterie, które mogłyby być wykorzystane do celów ochrony roślin.

Na zakończenie tych krótkich informacji na temat organizacji badań i problematyki naukowej w poznanych francuskich zakładach naukowych, pragnę wyrazić podziękowanie tym wszystkim, którzy w okresie trwania mojego stypendium przyjęli mnie bardzo życzliwie w swych pracowniach bądź to w charakterze okresowego pracownika, bądź w charakterze gościa. Przede wszystkim składam podziękowanie Panu Prof. dr R. Heim, dyrektorowi Muzeum Przyrodniczego, Pani Prof. dr M. Moreau wraz z Panem dr C. Moreau, byłym pracownikiem Muzeum, obecnie kier. Laboratoire de Biologie Végétale w Breście, których zaproszeniu zawdzięczam oprócz konsultacji naukowych kilka uroczych dni w Bretanii, Panu Prof. G. Viennot-Bourgin, Panu Prof. dr M. Chadeaud i Panu H. Darpoux oraz ich Współpracownikom.

W. Truszkowska

*Katedra i Zakład Fitopatologii
WSR we Wrocławiu*

DZIESIĘCIOLECIE DZIAŁALNOŚCI SEKCJI EKOLOGII I FITOSOCJOLOGII WARSZAWSKIEGO ODDZIAŁU PTB (1955—1964)

Sekcja Ekologii i Fitosocjologii Warszawskiego Oddziału PTB liczy 45 członków. Przewodniczącym Sekcji jest prof. dr Władysław Matuszkiewicz, a sekretarzami Sekcji kolejno byli: dr M. Polakowska, dr T. Traczyk, mgr Z. Kaliszczuk i dr H. Zimny.

Okres dziesięciolecia jest okresem stosunkowo krótkim we wszelkiego rodzaju rocznicach, ale może być podstawą do podsumowania osiągnięć i zastanowienia się nad przyszłą pracą Sekcji.

Sekcja Ekologii i Fitosocjologii przy Oddziale Warszawskim PTB powstała i rozwinęła się z zebrań zakładowych Zakładu Ekologii i Fitosocjologii Uniwersytetu Warszawskiego. Początkowo były to rozszerzone zebrania naukowe Zakładu organizowane przez prof. dr Władysława Matuszkiewicza, na które zapraszano zainteresowanych z tej dziedziny z ośrodka warszawskiego. Dzięki zainteresowaniu problemami poruszonymi na tych zebraniach, zaczęło gromadzić się wokół prof. dr Władysława Matuszkiewicza coraz liczniejsze grono fitosocjologów i ekologów i powstała potrzeba stworzenia platformy do szerszej dyskusji niż wewnętrzne zebrania naukowe — powstała w ten sposób Sekcja Ekologii i Fitosocjologii przy Oddziale Warszawskim PTB.

Na pierwszym zebraniu organizacyjnym wybrano przewodniczącego Sekcji, którym został prof. dr Władysław Matuszkiewicz — piastujący to stanowisko do dnia dzisiejszego oraz sekretarza w osobie dr Marii Polakowskiej. Na zebraniu tym ustalono program Sekcji w następującym brzmieniu:

1. Skupić wszystkich zainteresowanych zagadnieniami ekologii i fitosocjologii roślin.
2. Sporządzić ewidencję prac prowadzonych i stosowanych metod w celu koordynacji badań i wzajemnej wymiany doświadczeń.
3. Wprowadzić stałą i systematyczną informację członków o ukazujących się pracach krajowych i zagranicznych.
4. Przeprowadzać dyskusję nad pracami własnymi członków Sekcji.
5. Organizować posiedzenia referatowo-dyskusyjne na temat aktualnych zagadnień fitosocjologicznych.
6. Organizować wycieczki sekcyjne — fitosocjologiczne.
7. W dalszym etapie wytypować tematykę naukowo-badawczą do wspólnej realizacji przez członków Sekcji.

Przedstawione założenia Sekcji były przedsięwzięciem bardzo ambitnym i stosunkowo trudnym do wykonania, jednak dzięki niespożytej energii i poświęceniu przewodniczącego Sekcji prof. dr Władysława Matuszkiewicza, Sekcja nie tylko że wywiązała się z podjętego zadania, rozwinęła się, umocniła i dziś łączy nie tylko pracowników ośrodka warszawskiego, ale również większość fitosocjologów i ekologów całego Kraju. Różnorodność zagadnień poruszanych i dyskutowanych na zebraniach sekcyjnych ściąga zainteresowanych z różnych ośrodków akademickich: Wrocławia, Szczecina, Poznania, Łodzi, Torunia, Olsztyna, Krakowa i Lublina. W okresie dziesięciolecia odbyło się około 100 posiedzeń Sekcji, na których referowane były przeglądy najnowszej literatury fitosocjologicznej krajowej i zagranicznej, omawiane najnowsze poglądy na systematykę fitosocjologiczną, sprawozdania z sejmików w Stolzenau, dyskutowane podstawy teoretyczne fitosocjologii, referowane liczne prace własne członków z zakresu fitosocjologii, ekologii, typologii leśnej i łąkowej, prace doktorskie i habilitacyjne. Zakres referowanych tematów był bardzo różnorodny, związany z wieloma kierunkami fitosocjologii, ekologii, historii lasów itd.

Nie sposób w krótkim podsumowaniu zmieścić ogromnej tematyki poruszanej na zebraniach Sekcji, w których udział brali nie tylko referenci krajowi, ale również i zagraniczni jak: prof. dr Walters z Cambridge — Anglia, dr E. Weinert i prof. dr A. Scamoni, z NRD, dr H. Mayer z NRF i inni.

Poniżej zamieszcza się niektóre tytuły referowanych zagadnień:

I. Fitosocjologia

A. Prace dotyczące zbiorowisk leśnych:

1. Materiały do fitosocjologicznej systematyki zbiorowisk łągowych w Polsce — mgr M. Borowik.
 2. Materiały do fitosocjologicznej systematyki zbiorowisk olszowych — prof. dr Władysław Matuszkiewicz.
 3. Materiały do systematyki fitosocjologicznej buczyn i pokrewnych zespołów w Polsce — dr A. Matuszkiewiczowa.
 4. Próba systematyki borów sosnowych w Polsce — prof. dr Władysław Matuszkiewicz.
 5. Zróznicowanie fitosocjologiczne borów sosnowych IV krainy — Wyżów Środkowych — dr J. Wolak.
 6. Rozmieszczenie zbiorowisk leśnych na terenie woj. białostockiego — dr M. Dąbrowski.
 7. Zbiorowiska leśne Wysoczyzny Łukowsko-Siedleckiej — dr A. Sokołowski.
 8. Bory sosnowe na wydmach nadmorskich — dr T. Wojterski (Poznań).
 9. Zbiorowiska łągowe pojezierza Giżyckiego — dr J. Faliński.
- Itd.

B. Zbiorowiska łąkowe i torfowiskowe:

1. Zbiorowiska łąkowe Białowieskiego Parku Narodowego — dr J. Wolak.
2. Zespoły łąkowe doliny Narewki — dr J. Zimna.
3. Zbiorowiska roślinne torfowisk Czerwonego Bagna — mgr K. Lorenc.
4. Torfowiska olszynowe w Polsce — dr S. Marek (Wrocław).

C. Zbiorowiska ruderalne i synantropijne:

1. Roślinność dróg leśnych na terenie Białowieskiego Parku Narodowego — dr J. Faliński.
2. Zbiorowiska ruderalne polany Białowieskiej — dr J. Faliński.
3. Zbiorowiska upraw zbożowych woj. warszawskiego — dr Z. Wójcik.
4. Zespoły ruderalne Warszawy — mgr M. Zanowa.

D. Zbiorowiska roślin niższych:

1. Mikroflora gleb zespołów leśnych Środkowego Roztocza — dr H. Zimny.
2. Mikroflora gleb trzech zespołów leśnych Pogórza Karpackiego — dr H. Zimny.
3. Synuzja grzybów kapeluszowych w zespołach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego — doc. dr A. Nespik (Wrocław).

II. Prace ekologiczne

1. Kształtowanie się pokrywy śnieżnej i głębokości zamarzania gleby w zespołach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego — dr A. Sokołowski.
2. Zmienność temperatury powietrza w zespołach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego — dr A. Sokołowski.
3. Badania mikroklimatyczne na zrębie w Puszczy Białowieskiej — dr A. Sokołowski.
4. Dynamika sezonowa ciśnienia osmotycznego głównych gatunków runa leśnego w zespołach leśnych Białowieskiego Parku Narodowego — mgr A. Koźuch.

III. Historia zbiorowisk leśnych

1. Holocena historia lasów Puszczy Białowieskiej, Cz. I. Białowieski Park Narodowy — dr M. Dąbrowski.
2. Historia zbiorowisk boru świeżego Białowieskiego Parku Narodowego — mgr M. Borowik.

IV. Prace o charakterze typologicznym i geografii roślin

1. Klasyfikacja typologiczna lasów w Polsce wprowadzona do zasad typologiczno-hodowlanych — doc. dr T. Trampler.
2. Projekt naturalnego podziału zbiorowisk leśnych — prof. dr A. Scamoni (NRD).
3. Zasady typologicznego podziału łąk pod kątem widzenia melioracji i techniki łąkarskiej — doc. dr J. Prończuk.
4. Organizacja badań nad geograficznym rozmieszczeniem roślin w Anglii — prof. dr A. Walters (Cambridge — Anglia).
5. Przegląd roślinności od Pontu do Taurów — dr H. Mayer (NRF).

V. Referaty informacyjne

1. Organizacja badań kartograficznych w NRD — prof. dr Władysław Matuszkiewicz.
2. Sprawozdanie z sympozjum kartografii fitosocjologicznej w Stolzenau — prof. dr Władysław Matuszkiewicz.
3. Sprawozdanie z sympozjum na temat roślinności synantropijnej odbytego w Stolzenau — prof. dr Władysław Matuszkiewicz.
4. Nowe poglądy na systematykę zespołów roślinnych — prof. dr Władysław Matuszkiewicz.

VI. Referaty dyskusyjne na temat teoretycznych podstaw fitosocjologii

1. Badania podstaw teoretycznych klasyfikacji siedlisk leśnych — dr J. Wolak.
2. O różnych sposobach pojęcia typu w fitosocjologii — dr J. Faliński.
3. O potrzebie prac nad polskim nazewnictwem zbiorowisk roślinnych — dr J. Faliński.

Jak widać z przytoczonych tytułów, referowanych zagadnień było bardzo dużo. Należy zaznaczyć, że dyskusja nad wieloma problemami była bardzo ożywiona i nie rzadko późna pora zmuszała uczestników posiedzeń do mechanicznego zamykania wymiany poglądów.

Podkreślić należy, że duże zasługi w rozwoju Sekcji położył jej przewodniczący prof. dr Władysław Matuszkiewicz, który potrafił zainteresować licznych pracowników zagadnieniami fitosocjologii i ekologii roślin, stworzyć bezpośrednią wymianę poglądów na platformie Sekcji. Dzięki działalności Sekcji utrwaliły się poglądy o wielkim znaczeniu fitosocjologii i ekologii dla wielu dziedzin naszej gospodarki naturalnej jak: leśnictwa, łąkarstwa, melioracji, ochrony naturalnych zasobów przyrody. Coraz większe zainteresowanie zagadnieniami zbiorowisk roślinnych, ich systematyką i ekologią, obserwuje się w gronie różnych specjalistów nie tylko botaników, ale rolników, łąkarzy i melioratorów, którzy zaszczycają swą obecnością i nawiązują bezpośredni kontakt, dając swój wkład do zrozumienia zagadnień technicznych i konieczności przystosowania fitosocjologii i ekologii dla celów praktycznych.

Podsumowując działalność dziesięcioletnią Sekcji należy zastanowić się czy wszystkie postulaty postawione przy organizowaniu Sekcji zostały osiągnięte. Wydaje się, że większość z założeń zostały nawet wykonane z nadwyżką. Są jednak i słabe strony, na przykład brak wspólnych terenów badań. Zagadnienie to związane jest z jednej strony z brakiem funduszy, a z drugiej z brakiem tradycji do wspólnych prac naukowobadawczych. Miejmy jednak nadzieję, że i to zagadnienie z czasem zyska zwolenników.

H. Zimny

